

УДК 656.2.078.8

ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ МТК

Толстова А.В., аспірант (УкрДАЗТ)

В статті виділені основні проблеми низького рівня конкурентоспроможності українських МТК, визначені основні умови, при яких національні МТК будуть конкурентоспроможні та інструменти, за допомогою яких будуть досягненні необхідні результати.

Ключові слова: міжнародні транспортні коридори, конкурентоспроможність національної мережі МТК, інструменти забезпечення конкурентоспроможності.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. В умовах прискореного розвитку глобалізаційних процесів, поступового зростання товарообміну між країнами Європи та Азії, спостерігається зростання об'ємів перевезення між країнами даних регіонів. Оскільки, в основі транспортної політики країн ЄС покладено розв'язання транспортної задачі, відповідно до змін в основних вантажопотоках, відбувається і трансформація транспортної політики. На міжнародному ринку перевезень, спостерігається посилення конкуренції, як з боку перевізників так і маршрутів перевезення. Саме тому, одним із головних завдань які постають сьогодні перед Україною є розвиток міжнародної інфраструктури (міжнародних транспортних коридорів (МТК)) яка якісно забезпечить міжнародні (транзитні та зовнішньоекономічні) перевезення. В останні роки перед країною постала проблема реальної втрати значної частки транзитних потоків, поступово створюються нові проекти, маршрути, які складатимуть конкуренцію МТК, що проходять Україною або взагалі обходять її, тим самим відводячи від країни транзитні вантажопотоки. Саме тому найважливішим питанням, від якого залежать чи будуть функціонувати МТК, що проходять територією України є забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених частин загальної проблеми. Питанням розвитку транспортної системи, транспортно та транзитного потенціалу країни розвитку та функціонуванню національної мережі МТК займаються такі визначні вчені як В.Л. Дикань, С. Пирожков, Д. Прейгер, І. Мальярчук, Т. Блудова, О. Михайловська, О. Чугай [1 - 5].

Дослідженням конкурентних відносин, конкурентоспроможності на транспорті присвячені роботи таких вітчизняних вчених як: Дяченко Т.О.[6], Рудаков О.М [7], Кононова Л.М.[8] та інші. Так в роботі [6] Дяченко Т.О. уточнює поняття конкурентоспроможності відповідно до

автотранспортних підприємств, яке базується на здатності підприємства завойовувати та утримуватися у своєму сегменті ринку автотранспортних послуг. Кононова Л.В. уточнює поняття конкурентоспроможності відповідно до авіакомпаній на авіатранспортному ринку. Рудаков О.М. пропонує забезпечити конкурентоспроможність залізничного транспорту за рахунок підвищення конкурентоспроможності підприємств-виробників продукції для залізничної галузі [7].

Проте в наукових дослідженнях МТК не розглядається як економічна система, не приділяється увага конкурентоспроможності української мережі МТК як окремої системи.

Метою статті є визначення умов, інструментів та можливих шляхів забезпечення конкурентоспроможності українських МТК.

Виклад основного матеріалу. Оскільки, сьогодні важливе місце в транспортній політиці будь-якої країни посідають розвиток та ефективне функціонування МТК, то відповідно виникає необхідність і в забезпеченні їх конкурентоспроможності.

Під конкурентоспроможність національної мережі МТК ми розуміємо здатність міжнародних транспортних коридорів, що проходять територією України, в умовах зростання та заострення конкурентної боротьби, ефективно функціонувати зберігаючи або посилюючи свої позиції на міжнародному ринку перевезень (порівняно до інших МТК) [9, с. 85].

Для забезпечення конкурентоспроможності МТК, необхідно в першу чергу визначити основні проблеми, які призводять до втрати конкурентоспроможності; умови, при яких національні МТК будуть конкурентоспроможні та інструменти, за допомогою яких будуть досягненні необхідні результати.

Слід зазначити, що на конкурентоспроможність національної мережі МТК впливають як фактори, що формують та забезпечують її, так і внутрішні та зовнішні фактори [9]. Аналіз впливу їх та стану

національної мережі МТК, дозволив виділити основні причини низького рівня конкурентоспроможності національної мережі МТК серед яких:

- невідповідність національного транспортного законодавства міжнародному;
- неефективне функціонування прикордонних пунктів пропуску (великий час простою вантажу, великий час обробки документації);
- відсутність високоякісної транспортної інфраструктури (великий рівень зносу основних фондів);
- невідповідність вітчизняних транспортних засобів міжнародним нормам та стандартам;
- низький рівень безпеки перевезень, надійності, швидкості доставки екологічне навантаження транспорту на навколишнє середовище;
- відсутність єдиного прозорого тарифу;
- низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних перевізників;
- неефективне використання експортного та транзитного потенціалу;
- недостатній рівень розвитку транспортно-логістичної системи країни та її взаємозв'язок з міжнародною;
- відставання розвитку транспортних технологій – інтермодальні та мультимодальні перевезення, рівень контейнеризації, логістичні принципи управління, транспортно-логістична система;
- недостатній рівень розвитку інформаційного забезпечення перевезення вантажу.

Виходячи з основних причин втрати конкурентоспроможності українських МТК можна виділити умови, які необхідно виконати для її підвищення та забезпечення.

За ступенем впливу умови забезпечення конкурентоспроможності можна розділити (рис. 1) на:

- загальні, до яких відносяться в основному умови що охоплюють всі складові конкурентоспроможності та які необхідно виконати на державному рівні;
- часні – це умови, які необхідно виконати по кожній складовій конкурентоспроможності МТК.

До умов забезпечення конкурентоспроможності національним МТК, які необхідно виконати на державному рівні відносяться визначення стратегічного курсу розвитку транспортної галузі країни, підвищення привабливості та залучення іноземних інвестицій в розвиток галузі; належний рівень підтримки інноваційного розвитку та розвитку науково-технічного потенціалу галузі, розвиток

промисловості, нарощення їх обсягів виробництва; удосконалення законодавства, належна підтримка вітчизняних компаній-перевізників. На рівні галузі це оновлення, модернізація, створення високоякісної інфраструктури, оновлення, модернізація транспортних засобів, рухомих складів; удосконалення тарифної політики, розвиток транспортних технологій взаємодії різних видів транспорту; удосконалення існуючих та розвиток нових ефективних маршрутів перевезень; розвиток ринку логістичних послуг; раціоналізація взаємовідносин елементів транспортно-логістичної системи (ТЛС) з учасниками інтегрованих логістичних систем та розвиток взаємодії між підсистемами ТЛС, інформатизація процесу перевезення і т.п.

Маючи умови, які необхідно забезпечити можна визначити і інструменти за допомогою яких можна забезпечити вищезазначені умови.

В якості інструментів забезпечення конкурентоспроможності будь-якої економічної системи, в тому числі і транспортної галузі країни, національної мережі МТК, можуть виступати: стратегічний менеджмент, стратегічний маркетинг, інноваційна політика, діяльність підприємства, управління якістю продукції, послуг, бенчмаркінг, створення спеціалізованих економічних зон, кластерної системи, система ресурсозбереження та інші.

Стратегічний маркетинг, як інструмент підвищення та забезпечення конкурентоспроможності виступає в ролі концепції орієнтації будь-якої діяльності на споживача та інструмент прогнозування майбутніх параметрів функціонування та розвитку складних систем. Його слід розглядати з трьох сторін: концептуально – як орієнтація діяльності на споживача, в просторі - перша стадія життєвого циклу об'єктів, в часі – загальна функція управління державою, підприємствами, організаціями, технічними системами та іншими структурами [10]. Методи стратегічного маркетингу сприятимуть зменшенню дисперсії, доступу в прогнозуванні ринкових параметрів, підвищенню обґрунтованості інвестиційних та інноваційних проєктів. Мета стратегічного маркетингу - «підвищення стратегічної конкурентоспроможності об'єкту управління» може бути досягнута при підвищенні якості і точності стратегічних управлінських рішень [11].

Основною метою стратегічного менеджменту як одного із інструментів забезпечення та підвищення конкурентоспроможності є досягнення оптимального рівня ефективності і конкурентоспроможності продукції, послуг та економічної системи в цілому.

Проблеми транспортного комплексу України

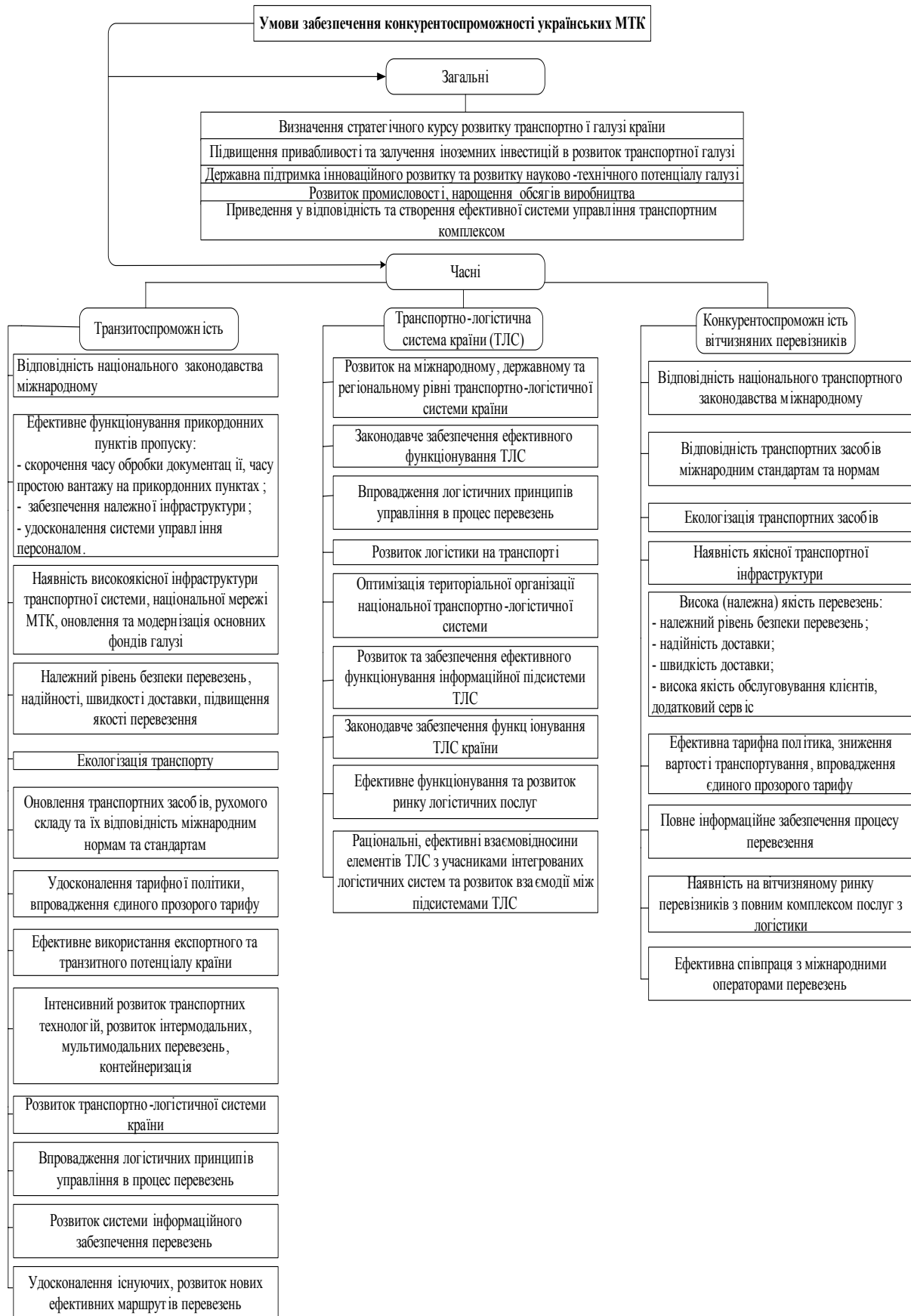

Рисунок 1 – Умови забезпечення конкурентоспроможності українських МТК

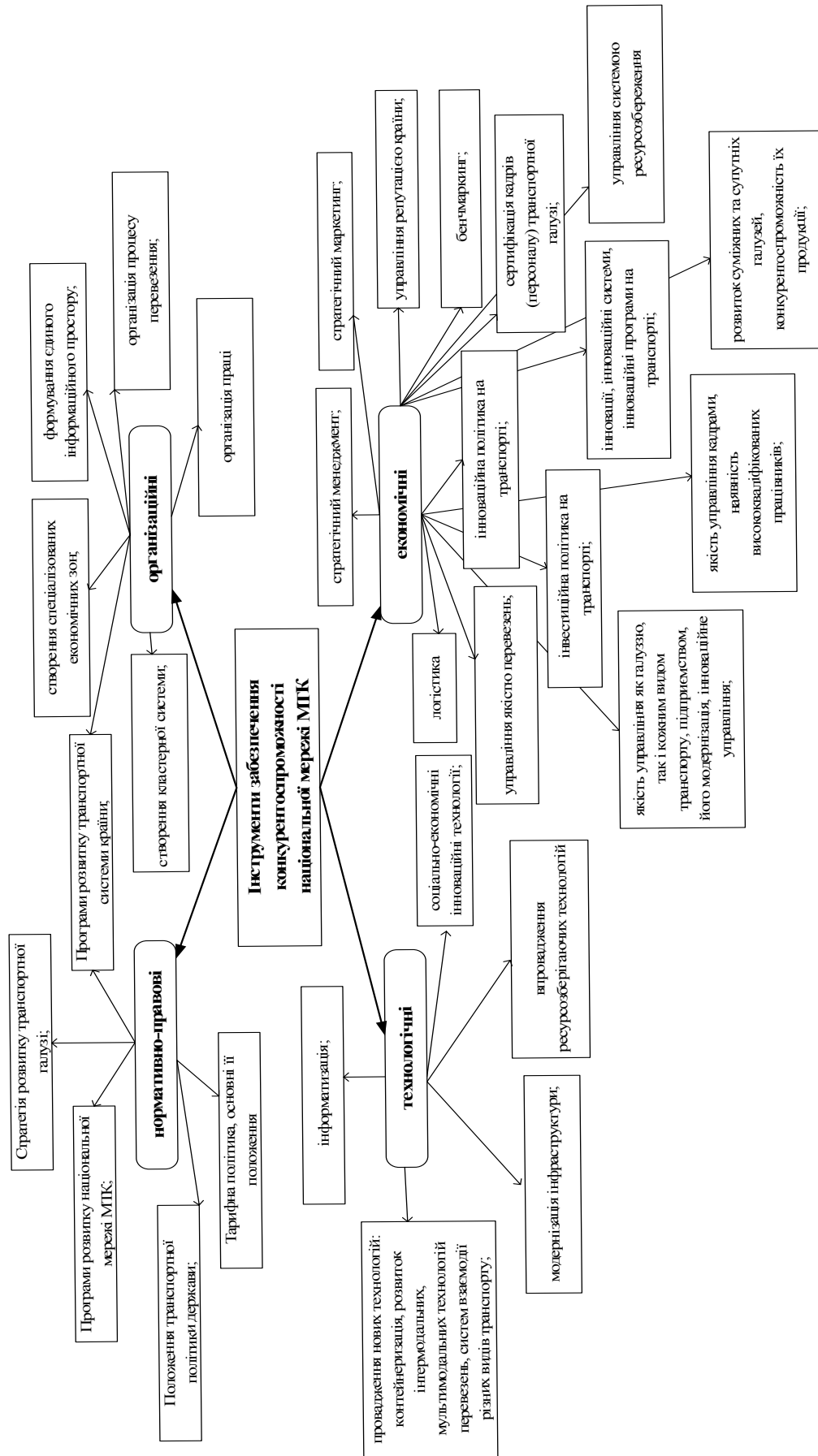

Рисунок 2 – Інструменти забезпечення конкурентоспроможності українських МПК

Слід зазначити, що основним принципом даного елемента є орієнтація діяльності системи на стратегічних інноваційних проєктів, які забезпечують розвиток нових та посилення існуючих конкурентних переваг в галузі підвищення якості послуг та сервісу обслуговування [12, с.532-541]

Бенчмаркінг, як інструмент забезпечення та підвищення конкурентоспроможності є методом управління, який заснований на постійному, неперервному пошуку нових ідей з використанням їх на практиці. Він оснований на постійному порівнянні окремого процесу з процесом еталону, ведучого підприємства, фірми, компанії для збору інформації, яка сприятиме вдосконаленню роботи підприємства [13, 14].

Сертифікація персоналу також може виступати в якості інструменту забезпечення конкурентоспроможності. Сертифікація персоналу сприятиме створенню умов для роботи галузі, підприємств, фірм для надання конкурентоспроможних послуг, захисту споживача від недобросовісної надання послуг, забезпеченню заявлених показників якості послуг, що надаються та безпеки навколишнього середовища, життя т здоров'я, які обумовлені компетентністю посадових осіб і окремих категорій персоналу [15].

Загально відомо, що одним з основних інструментів забезпечення та підвищення конкурентоспроможності є управління якістю – це вплив на виробничий процес, який включає в себе суб'єкт управління, об'єкт управління та сам процес впливу шляхом реалізації певних управлінських функцій та скоординована діяльність по керівництву організації, що стосується якості продукції, послуг [16].

Якість управління сьогодні є невід'ємною частиною забезпечення конкурентоспроможності. Це сукупність властивостей, які визначають можливість створення умов для ефективного функціонування, розвитку і забезпечення конкурентоспроможності та спроможність генерувати та реалізовувати конкурентні переваги [17].

В наслідок глобалізації конкуренції на міжнародному ринку перевезень, конкурують не окремі підприємства, а галузеві групи. А конкурентоспроможні галузеві групи створюються в рамках кластера. Під кластером слід розуміти територіально-галузеве партнерство підприємств і організацій транспортної галузі, які пов'язані інноваційною програмою впровадження передових виробничих, інжинірингових і управлінських технологій з метою підвищення конкурентоспроможності учасників кластера [18].

Інформатизація на транспорті дозволить забезпечити повне та своєчасне використання знань по всіх видах діяльності, ефективно управління, покращити якість перевезення, якість

обслуговування та сприятиме економії основних видів ресурсів.

Одним із інструментів забезпечення конкурентоспроможності українських МТК виступає логістика. В сучасних умовах розвитку, на практиці виникає необхідність використання нових методів, способів і технологій доставки вантажу. Всі вони повинні базуватися на основі логістики, логістичного управління процесом перевезення. Як свідчить досвід розвинених країн, логістика дозволить перевізникам сформулювати стратегію ефективної політики отримання конкурентних переваг. А впровадження методів логістичного управління дозволить скоротити простій вантажу на складах, скоротити собівартість перевезень та забезпечити якість обслуговування клієнтів [19].

Одними з найважливіших інструментів забезпечення конкурентоспроможності є інновації, інноваційні системи, інноваційні програми та інноваційна політика на транспорті. Загально відомо, що інновації це процес створення і використання нововведень. Нововведення можуть бути як в системі управління, в технологічному процесі. Ефективна інноваційна політика, впровадження інноваційних програм дозволять модернізувати, вдосконалити інфраструктуру транспортної галузі, покращити технічний стан транспорту, вдосконалити систему управління, забезпечити належний рівень якості послуг обслуговування, інформатизувати процес перевезень та ін.

Всі інструменти забезпечення конкурентоспроможності українських МТК можуть бути як державного, галузевого, так і рівня транспортних підприємств, компаній-перевізників. Також їх можна поділити на нормативно-правові (положення транспортної, тарифної політики транспортної галузі та інші), технологічні (програми впровадження ресурсозберігаючих технологій, інформатизація та інші), економічні (бенчмаркінг, сертифікація працівників, якість управління галуззю, інновації, інноваційні програми, інноваційна політика та інші) та організаційні (створення кластерної системи, єдиного інформаційного простору та інші) (рисунк 2).

Висновок. З вище зазначених інструментів забезпечення конкурентоспроможності українських МТК особливу увагу слід приділити інноваційній та інвестиційній політиці держави, оскільки саме підвищення привабливості, залучення іноземних інвестицій в розвиток галузі, державна підтримка інноваційного розвитку та розвитку науково-технічного потенціалу галузі є основними інструментами забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дикань В.Л. Розвиток національної транзитної мережі та її інтеграція в міжнародну транспортну систему / В.Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2008. - №24. – С. 11 – 13.
2. Пирожков С., Прейгер Д., Малярчук І. Проблеми реалізації транспортного потенціалу України у контексті розширення ЄС і формування СЕП / С.Пирожков, Д.Прейгер, І. Малярчук // Економіка України. – 2005. - №3. – С. 4-19.
3. Блудова Т. Глобалізація транспортної системи та поняття «транзитний потенціал країни» / Т. Блудова // Економіка України. – 2006. - №10. – С.73 – 78.
4. Михайловська О. Роль міжнародних транспортних коридорів в реалізації транзитного потенціалу України / О. Михайловська // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2005. - №3. – С. 54-61.
5. Чугай О.М. Транспортні можливості на міжнародних ринках / О.М. Чугай // Науковий вісник Національного університету ДПС України. – 2007. - №3. – С. 27 – 34.
6. Дяченко Т.О. Визначення конкурентоспроможності автотранспортних підприємств та стратегії її підвищення: Автореф. дис. канд. екон. Наук. – Київ., 2002.- 19с.
7. Рудаков О.М. Підвищення конкурентоспроможності підприємств-виробників продукції для залізничної галузі: Автореф. дис. канд. екон. Наук. – Харків., 2008.- 23 с.
8. Кононова Л.М. Оцінка конкурентоздатності авіакомпаній на авіатранспортному ринку України: Автореф. дис. канд. екон. Наук. – Київ., 2002.- 11 с.
9. Толстова А.В. Розвиток НТПл транспортної галузі, як фактор підвищення конкурентоспроможності українських МТК / А.В. Толстова // Вісник економіки транспорту і промисловості. Харків.: УкрДАЗТ. -2009. №25. – С 85-89.
10. Стратегический маркетинг как инструмент повышения конкурентоспособности России [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://pro-consulting.com.ua/analiz/metodika_research/stratigik_marketing/2008/07/17/strategicheskij_mark_18943.html
11. <http://www.stq.ru/stq/adetail.php?ID=5518>.
12. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Р.А. Фатхутдинов – М.: Издательско-книготорговый центр «Маркетинг», 2002. – 892с.
13. Данилов И., Михайлова С., Данилова Т. Бенчмаркинг - эффективный инструмент повышения конкурентоспособности / И. Данилов, С. Михайлова, Т. Данилова [Електронний ресурс] // Стандарты и качество – Режим доступу: http://www.iteam.ru/publications/marketing/section_22/article_2282
14. Маслов Д. В., Белокоровин Э. А., Особенности применения бенчмаркинга на малых и средних предприятиях [Електронний ресурс] / Д. В. Маслов, Э. А. Белокоровин // Методы менеджмента качества №8, 2004г. Режим доступу: <http://www.management.com.ua/cm/cm023.html>
15. Яшин А.Н. Сертификация персонала – инструмент повышения конкурентоспособности предприятий [Електронний ресурс] / А.Н. Яшин // Режим доступу: http://www.subcontract.ru/Conf2005/Disk/reports/18_Yashin.htm
16. В дебрях терминологии. [Електронний ресурс] Стандарты качества. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/qm/qm049.html>
17. Винокуров В., Винокуров А. Качество управления как фактор укрепления рыночных позиций предприятия [Електронний ресурс] / В. Винокуров , А. Винокуров // Режим доступу: <http://quality.eup.ru/MATERIALY11/qm-f.htm>
18. Хасаев Г.Р., Михеев Ю.В.. Кластеры: через партнерство к будущему [Електронний ресурс] / Г.Р. Хасаев, Ю.В. Михеев //Режим доступу: http://edu.tltsu.ru/sites/sites_content/site1977/html/media27848/13_G_R_Xasaev_U_V_Mixeev_Klaster_4erez_partnerstvo_k_buduhemu.doc
19. Сахабова Р.Ф. Логистика как инструмент повышения конкурентоспособности фирмы [Електронний ресурс] / Р.Ф. Сахабова // ВЕСТНИК ТИСБИ № 4, 2008 год, Режим доступу: <http://www.tisbi.ru/science/vestnik/2008/issue4/index.html>

Аннотация. В статье выделены основные проблемы низкого уровня конкурентоспособности украинских МТК, определены основные условия, при которых национальные МТК будут конкурентоспособными и инструменты, с помощью которых будут достигнуты необходимые результаты.

Ключевые слова: международные транспортные коридоры, конкурентоспособность национальной сети МТК, инструменты обеспечения конкурентоспособности.

Summary. In article the allocated basic problems of low level of competitiveness Ukrainian ITC, are defined the basic conditions at which national network ITC will be competitive and tools with which help there will be achievement necessary results.

Keywords: the international transport corridors (ITC), competitiveness of national network ITC, tools of providing of competitiveness.

*Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Зубенко В.О.*